

שאלה:

- א. האם מותר לטלטל בשבת חנוכה כסא שהניחו עליו ארגז זכוכית ובתוכו חנוכיה, כשהכסא מונח בפתח ומפריע למעבר ?
- ב. 1) האם מותר לטלטל את הכסא כשמטרתו לשמור על החנוכיה מפני הגשם או מפני גניבה ?
- 2) האם יהיה מותר לטלטל כסא כנ"ל כשמטרתו למנוע הפרעה במעבר וגם לשמרו מפני הגשם או הגנבים ?

תשובה:

א.

כסא שמונחים עליו נרות בבין השמשות נעשה בסיס לדבר האסור. והוא עצמו אסור בטלטול גם לאחר שהנרות כבו. אולם אם היו מונחים על הכסא הנרות וגם דבר המותר החשוב יותר מן השלהבת - הכסא ב ס לדבר המותר והאסור, ואינו מוקצה. ובנידון דידן צריך שהדבר המותר יהיה חשוב יותר מהשלהבת ומהחנוכיה, מפני שהחנוכיה נחשבת למוקצה מחמת חסרון כיס¹). וכשהכסא מצד עצמו אינו בסיס לדבר האסור, ומותר בטלטול, עלינו לברר דין טלטול החנוכיה על ידי הכסא, המוגדר כ"טלטול מן הצד".

בשבת (מג, ב) דנה הגמרא בדין טלטול מן הצד, ומסקנת הסוגיא: "דכו"ע טלטול מן הצד שמי' טלטול". כלומר, טלטול מוקצה באמצעות דבר אחר נחשב כטלטול המוקצה בידיים, והוא אסור. מקשים הראשונים (שם) מסוגיות אחדות בהן נפסק להתיר טלטול מוקצה מן הצד, ומתרצים שיש לחלק בין טלטול מן הצד לצורך המוקצה שהוא אסור, לבין טלטול לצורך דבר המותר, שהוא מותר. ופוסק המג"א (שט, סק"ה) שאיסור טלטול מן הצד כולל גם את הניעור, וע"כ אסור לנער מוקצה לצורך שמירת וכדומה. אבל בשעה"צ (שם סקי"ז) דן להתיר ניעור אפילו לצורך המוקצה, מפני שניעור הבסיס אינו נחשב לטלטול המוקצה, ואכמ"ל.

---

1) עי' שמירת שבת כהלכתה ח"א פ"כ סעיף נט ובהערות ריד, רטו שדן בדבר פמוטי כסף אם הם מוקצים מצד עצמם או רק כבסיס לשלהבת. ולכו"ע צריך הדבר המותר להיות חשוב יותר רק מדבר המוקצה ולא מבסיס למוקצה.

בשבת (קמא, ב) מתירה המשנה לטלטל כלכלה שיש בה פירות, גם עם אבן שבתוכה. ודנים בגמ' (קמב, א) למה יטלטל את האבן עם הכלכלה, ינער את האבן מתוכה ולא יטלטלנה עם הפירות? ומסקנת הגמרא שמוטר לטלטל את האבן רק כשא"א לנערה מפני שהפירות יתקלקלו או יטנפו וכו' עיי"ש. מכאן למדו הפוסקים, שכשאפשר לטלטל בסיס ללא המוקצה שעליו - אסור לטלטל את המוקצה עם הבסיס גם כשמטרת הטלטול לצורך דבר המותר. אבל אם על ידי נייעור המוקצה יתקלקלו הפירות, או שכתוצאה מהנייעור ינזק המוקצה עצמו² - אין צורך לנערו, ויטלטל את המוקצה "מן הצד", עיי' הבסיס.

עוד התירו לטלטל מוקצה מן הצד אם נייעורו יפריע להשתמשות באותו מקום, דזה נחשב טלטול לצורך מקומו והוא דבר המותר (שיא סעיף ה, ועי' לקמן אות ב).

ולפי"ז מבוארת השאלה הראשונה, שהואיל והכסא מפריע למעבר וא"א לנער את החנוכיה מפני שהיא עלולה להשבר, וכן מפני שעל ידי נייעורה הרי תמשיך להפריע למעבר - בודאי מותר לטלטל את הכסא שמונחים עליו חנוכיה ודבר המותר למקום שלא יפריעו³.

ב.

בשבת (קמא, א) שנינו: "הקש שעל גבי המיטה לא ינענענו אלא מנענעו בגופו". ופירש"י: "בגופו - בכתפיו, וטלטול מן הצד הוא דלא שמי' טלטול". משנה זו היא אחת מן הסתירות למסקנת הגמ' לעיל מג, ב. והתוספות שם כוללים אותה בתירוץ המחלק בין טלטול לצורך המוקצה לבין טלטול לצורך דבר המותר. משמע מדבריהם, שטלטול מוקצה לצורך השתמשות מותרת במוקצה (כגון בקש: השכיבה ע"ג המיטה והקש) - נחשבת לטלטול לצורך דבר המותר. אבל הרא"ש פוסק שטלטול הקש מן הצד באמת אסור, מפני שזה טלטול לצורך דבר האסור, והמשנה מתירה לטלטל את הקש רק בגופו, שהוא קל יותר מטלטול מן הצד (ועפי"ז נפסק בשו"ע שיא סעיף ח). ובאופן אחר מסביר הר"ן (דף כ ע"ב מדפי הרי"ף, ד"ה: וקשיא): "...לפי שאינו

(2) כ"כ המג"א שי סקי"א צ"ש הב"ח, ושו"ע הרב רעז סעיף ו, ועייין שעה"צ שט אות יז. ובבית מאיר לסי' שי סעיף ח נחלק עם הרעק"א בזה. ועי' תהל"ד סי' שי אות ח וסי' שח אות לג, שלשיטת הרב בשו"ע סי' שי סעיף יא, שאין דבר המותר נעשה בסיס באמצע השבת אפילו בזמן שהמוקצה עליו - יש הוכחה לאסור טלטול מן הצד כשהמוקצה נפסד (שהרי אסור ליתן כלי תחת הנר, בשבת, לקבל את השמן; ואם א"צ לנער כשהשמן ייפסד - אינו מבטל את הכלי מהיכנו. ועי' שו"ע הרב סי' רסה סעיף ה).

בסימן רעז סק"ח פוסק המג"א שאם מונחים נרות וככרות על שולחן, מותר לטלטל את השולחן כשצריך למקום השולחן או כשא"א לנער. ודייק בתהל"ד, שאם כוונתו להשתמש בשולחן ובנרות - אסור לטלטל את השולחן. ושכן מסתבר ממה שפסק השו"ע בסי' שיא סעיף ח, שאת הקש מותר לטלטל רק בגופו (כתירוץ הרא"ש ולא כשיטת הר"ן). ומעיר התהל"ד שמפסק שו"ע הרב משמע שמתיר לטלטל כשצריך לגוף השולחן וצריך גם לנר במקום האחר. וכדי לאחד את השיטות נראה לתהל"ד להסביר בדעת המג"א שאסור רק כשבדעת להשתמש במוקצה בלבד; אבל כשרוצה להשתמש בדבר המותר, מותר לטלטל את האיסור עמו אפילו ע"מ להשתמש באיסור (וע"ע במש"כ לסימן שיא סקי"ב). ולכאורה סותר הרב בשו"ע סי' שיא סעיף יד לדבריו בסי' רעז: "...ואפילו אם מטלטל ההיתר בידי וְהאיסור מיטלטל עמו, אם הוא לצורך האיסור כדי לשומרו מאיזה קלוקל... ואפילו אם מטלטל מפני שצריך להשתמש בו איזה תשיש המותר כגון לישב או לשכב עליו - הואיל ומיטלטל בשביל האיסור - אסור⁴". אבל אם אינו צריך כלל לגוף האיסור ואינו מטלטלו אלא בשביל הדבר המותר - זהו טלטול מן הצד שהתירו חכמים". מכואר בדבריו להיפך, שהטלטול מן הצד מותר רק כשהוא לצורך הדבר המותר בלבד ?

ונראה שאין כל סתירה, לכשנדקדק בלשון הרב, וז"ל בסימן רעז: "וא צריך לגוף השולחן במקום אחר, אם אפשר לנער ממנו הנר - ינערנו ממנו תחילה... ואם א"א לנער (כגון שהוא צריך עוד לנר זה במקום האחר)⁵ רשאי לטלטל בעוד הנר עליו".

המעייין יבחין שהרב דייק בלשונו, שכוונתו להעביר את השולחן לצורך גוף השולחן, אלא שהואיל ובדעתו להשתמש בנר, אינו יכול לנערו. (כלומר, זו סיבה לאי אפשרות הניעור, ואינה סיבת הטלטול). ועל כן "שם הטלטול" על השולחן בלבד, והנרות מטלטלים מן הצד לצורך השולחן המותר. אבל בסימן שיא כשכוונתו לטלטל את הקש - אסור, מפני ש"שם הטלטול" גם על הקש ולא רק על המיטה.

(3) עיין שו"ע סי' שח סעיף ג ונו"כ שכיון שהותר הטלטול יכול להניחו בכל מקום שירצה.

(4) ובזה מסביר הרב למה מותר לטלטל קש רק בגופו, כרא"ש; ולא אגב המיטה, כר"ן.

(5) הסוגרים במקור.

ולפלי"ז פשוט שאסור לטלטל את הכסא והחנוכיה כשדעתו לשמור על החנוכיה מנזק או מגניבה, ואפילו כשמצדק כוונת שימור החנוכיה לטלטול הכסא לצורך פינוי המעבר, הואיל ו"שם הטלטול" גם על החנוכיה, יש לאסור לדעת המג"א והרב, ובזה לכאורה גם התהל"ד יודה, שהוא סובר להתיר רק בצירוף השתמשות מותרת במוקצה, ולא בשמירת המוקצה. אבל יש לחלק, שהפוסקים דברו בקש וכד' שאם אינו צריך להשתמש בו יכול לנער, וכשאינו מנער - יש עליו "שם טלטול". אבל בנידו"ד שא"א לנער את החנוכיה, וצ"ל לפנות את הכסא מהמעבר, אנו מחשיבים "שם טלטול" על טלטול ההיתר בלבד, לצורך מקומו. ומחשבתו לשמור על המוקצה אינה משנה כלל. ולכאורה הן הן דברי הרב בשו"ע רעז שהעיקר לעיל, שגם שם הלא רוצה להשתמש בנר במקום האחר, אלא שהואיל ועיקר כוונתו על טלטול השולחן, ולנער את הנר א"א, נחשב "שם הטלטול" רק על השולחן בלבד. ולא באנו אלא לעורר.